

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Sociální soudržnost – naplnit evropský sociální model

(2006/C 309/25)

Evropský hospodářský a sociální výbor se rozhodl dne 19. ledna 2006 v souladu s čl. 29 odst. 2 Jednacího řádu vypracovat stanovisko k tématu *Sociální soudržnost – naplnit evropský sociální model*

Specializovaná sekce „Zaměstnanost, sociální věci, občanství“, kterou Výbor pověřil přípravou podkladů na toto téma, přijala stanovisko dne 2. června 2006. Zpravodajem byl pan Ehnmark.

Na 428. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 5. a 6. července 2006 (jednání ze dne 6. července 2006), přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 91 hlasy pro, 1 hlasem proti a 5 členů se zdrželo hlasování.

1. Závěry a doporučení

1.1 Evropský sociální model je realitou, která je založena na jednotě ve sledování vytyčených cílů a na rozmanitosti v uplatňování. Model vyjádřil svou hodnotu tím, že poskytl inspiraci pro evropské země ve vytváření společností opírajících se o soudržnost, solidaritu a konkurenceschopnost. V příštích letech bude model čelit významným novým výzvám. Úkolem dneška je naplnit obsah sociálního modelu a připravit se na budoucnost.

1.2 Síla evropského sociálního modelu je dána tím, jak na sebe vzájemně působí konkurenceschopnost, solidarita a vzájemná důvěra. V této formě je model realitou a zároveň vizí pro budoucnost. Nikdy však nemůže být chápán jako „konečný“ v žádném smyslu. Musí být dynamický a reagovat na nové výzvy.

1.3 Evropský sociální model se v této analýze neomezuje na tradiční význam pojmu „sociální“. Vzhledem k propojení různých odvětví musí pojem „sociální“ spojit ekonomické a environmentální otázky. Sociální model může poskytnout nezbytnou inspiraci pro řešení budoucích výzev, pouze pokud přijmeme tuto širokou definici. V důsledku tohoto širokého výkladu by model mohl být označen i jako evropský společenský model, přičemž sociální aspekt představuje jeden z jeho prvků. V této analýze je však použit pojem „sociální“.

1.4 Všechny národní systémy EU se vyznačují důsledností mezi ekonomickou efektivností a pokrokem v sociální oblasti. Řádně navržené sociální politiky a politiky trhu práce jsou pozitivní silou jak pro sociální spravedlnost, tak i pro ekonomickou efektivnost a produktivitu. Sociální politika je produktivní faktor.

1.5 EHSV určí soubor klíčových prvků evropského sociálního modelu, počínaje rolí státu jako ručitele a často rovněž poskytovatele činnosti na podporu sociální soudržnosti a spravedlnosti s cílem dosáhnout vysoké úrovně zaměstnanosti a poskytování veřejných služeb vysoké kvality. Další klíčové prvky souvisejí mimo jiné s opatřeními týkajícími se produktivity a konkurenceschopnosti, reagování na environmentální výzvy a výzkumu a vzdělávání.

1.6 Úspěch evropského sociálního modelu, který se vyvíjel dlouhou dobu, je z hospodářského, sociálního a environmentálního hlediska značný. Nejhmotatelnějším výsledkem je vznik evropského sociálního prostoru. To však nemůže skrýt slabé stránky modelu, k nimž patří například pokračující sociální vyloučení, přetrvávající oblasti chudoby a trvalá vysoká nezaměstnanost zejména mezi mladými lidmi.

1.7 Před Evropou a evropským sociálním modelem stojí obrovské výzvy. Zahrnují konkurenceschopnost a zaměstnanost, sociální začlenění, potírání chudoby a dopad globalizace. Další výzvy se týkají otázek rovnosti mužů a žen, migrace a demografického vývoje.

1.8 Pokud má mít evropský sociální model nějaký význam pro formování evropské společnosti zítřka, musí to být model dynamický, otevřený výzvám, změnám a reformám.

1.9 Evropský sociální model bude relevantní pouze tehdy, pokud ho budou občané Evropy uznávat a podporovat. Analýza a klíčové otázky evropského sociálního modelu by měly být základem diskuse a dialogu v členských státech, a měly by tak občanům poskytnout novou formu prezentace jejich názorů na takovou Evropu a takový sociální model, jaké chtějí.

1.10 Stručně řečeno je předpokladem tohoto stanoviska to, že evropský sociální model by měl prezentovat myšlenku demokratické, ekologické, konkurenceschopné a solidární oblasti blahobytu a zdroje sociálního začlenění pro všechny občany Evropy.

2. Analýza a připomínky

2.1 Pozadí a definice

2.1.1 Úvod

2.1.1.1 Evropský sociální model a jeho charakteristiky se staly předmětem živé diskuse. Není to překvapující vzhledem k tomu, že řada nedávných událostí jen přilila oleje do ohně této diskuse. Návrh Ústavní smlouvy nezískal podporu veřejnosti, a vize, které nastiňoval, se neuskutečnily. Další vývoj

a události rovněž vedly k diskusi o evropském sociálním modelu: pomalý hospodářský růst v Evropě a neúspěch ve snahách zvýšit zaměstnanost, dále demografický vývoj, pokračující globalizace a její důsledky a intenzivní diskuse o návrhu směrnice o službách. Integrace nových členských států rovněž vyvolává diskuse o budoucnosti EU.

2.1.1.2 Tímto stanoviskem EHSV přispívá k probíhající diskusi. Stanovisko bude použito jako základ pro další dialog se sociálními partnery a organizovanou občanskou společností.

2.1.1.3 Výchozím bodem stanoviska je uznání faktu, že existuje jakýsi soubor hodnot a vizí, ale i sociální realita, které mohou být souhrnně označeny jako evropský sociální model. Účelem je prozkoumat obsah tohoto modelu a nastinit myšlenky a výzvy pro jeho další vývoj.

2.1.1.4 Jako vize pro Evropu se sociální model musí vyvíjet v symbióze s jinými vizemi pro Evropu, především vizí udržitelného rozvoje a vizí Evropy, která se stane nejvíce konkurenceschopnou znalostní společností na světě poskytující větší množství lepších pracovních míst a zajišťující sociální soudržnost.

2.1.2 Definice a rozsah působnosti evropského sociálního modelu

2.1.2.1 Analýza evropského sociálního modelu musí začít u systémů hodnot, jak se vyvinuly v evropských zemích. Systémy hodnot představují základ jakékoli diskuse o společných rysech sociálního modelu. Evropská unie je založena na některých společných hodnotách: svobodě, demokracii, dodržování lidských práv a respektování důstojnosti, rovnosti, solidaritě, dialogu a sociální spravedlnosti. Skutečnost, že model je částečně modelem založeným na právech, jak uvádí sociální charta, zdůrazňuje, že se opírá o hodnoty.

2.1.2.2 V této analýze je evropský sociální model pojat v širokém smyslu. Sociální model nemůže být omezen na tradiční význam pojmu „sociální“. Vzájemný vztah mezi ekonomickými, sociálními a environmentálními otázkami vyžaduje široký výklad sociálního modelu.

2.1.2.3 V této analýze evropského sociálního modelu byl navíc zvolen dvojitý přístup: zaměření na hodnoty a vize ve spojení s klíčovými politikami pro dosažení těchto vizí. Sociální model se neomezuje na formulaci vizí, zároveň se intenzivně zabývá přeměnou vize do politické reality. Úlohou modelu je inspirovat a poskytovat rámec pro řešení nových otázek.

2.1.2.4 Předpokladem následující analýzy je to, že evropský sociální model dneška se skládá v podstatě ze tří hlavních částí: ekonomických, sociálních a environmentálních cílů. Konkrétní

vývoj sociálního modelu probíhá za vzájemného působení mezi těmito odvětvími – na pozadí vývojových tendencí, jakou je například globalizace. Síla evropského sociálního modelu je dána tím, jak na sebe vzájemně působí konkurenceschopnost, solidarita a vzájemná důvěra. Z tohoto pohledu evropský sociální model nikdy nemůže být v žádném smyslu chápán jako „konečný“. Musí být dynamický a musí reagovat na výzvy zevnitř i z vnějšku.

2.1.2.5 Tato vize by mohla být shrnuta do následující věty: Evropský sociální model prezentuje myšlenku demokratické, ekologické, konkurenceschopné a solidární oblasti blahobytu a zdroje sociálního začlenění pro všechny občany Evropy.

2.1.2.6 V této souvislosti je důležité zdůraznit spojitost mezi ekonomickou efektivností a sociální spravedlností a soudržností. Evropský sociální model je založen na obou. Navzdory rozmanitosti národních systémů existuje jasný evropský sociální model, v němž se všechny národní systémy zemí EU vyznačují důsledností mezi ekonomickou efektivností a pokrokem v sociální oblasti. Sociální rozměr zároveň funguje jako produktivní faktor. Například dobré zdraví a kvalitní pracovní podmínky jsou faktory podporující dobré hospodářské výsledky. Řádně navržené sociální politiky a politiky trhu práce podporované sociálními partnery mohou být pozitivní silou jak pro sociální spravedlnost a soudržnost, tak i pro ekonomickou efektivnost a produktivitu. Dávky v nezaměstnanosti ve spojení s aktivními politikami trhu práce stabilizují hospodářství a podporují aktivní přizpůsobení se změnám prostřednictvím zvyšování dovedností a účinného hledání práce a rekvalifikace. Vhodně směřované investice vlády do fyzické infrastruktury a lidského kapitálu mohou sloužit ekonomickým a sociálním cílům. Oba tyto aspekty se mohou a také by se měly vzájemně posilovat. Aktivní zapojení sociálních partnerů a občanské společnosti může zlepšit soudržnost a zároveň zvýšit ekonomickou efektivnost.

2.1.2.7 Z jiného pohledu je třeba upozornit na to, že neexistence sociální Evropy s sebou nese ekonomické i politické náklady. Studie o nákladech spojených s „neprováděním“ sociální politiky vypracovaná pro Evropskou komisi odhalila značné ekonomické přínosy sociální politiky, co se týče efektivnosti alokace prostředků, produktivity práce a ekonomické stabilizace. Ze studie vyplynulo, že sociální politiky založené na investicích do lidského a sociálního kapitálu vedou k vyšší ekonomické efektivnosti, neboť zvyšují produktivitu a kvalitu pracovní síly. Sociální politika je tedy produktivním faktorem, ačkoli je její cena obecně patrná v krátkodobém horizontu, zatímco její přínos je zjevný často až v dlouhodobém horizontu⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Dr. Didier Fouarge (3. ledna 2003). Cost of non-social policy: Towards an economic framework of quality social policies – and the costs of not having them* (Cena nesociální politiky: Směrem k ekonomickému rámci kvalitních sociálních politik a cena za to, když chybějí) (<http://www.lex.unict.it/eurolabor/documentazione/altridoc/costs030103.pdf>).

2.1.2.8 Evropské země a v některých případech dokonce regiony mají své konkrétní historické zkušenosti, konflikty a formy řešení těchto konfliktů. Sociální konsenzus se, co se týče správného vyvážení hodnot, rovněž poněkud liší, byť ne zásadně. Tyto hodnoty daly vzniknout nespočtým institučním formám, jejichž prostřednictvím je prováděna „sociální ústava“ zemí – tj. hodnoty, které byly přeměněny na zákonná práva a nároky – a v nichž je zakotvena tržní ekonomika a právní, ústavní a vládní aparát. Evropské smlouvy zdůrazňují společné hodnoty, o něž se sociální model opírá, a zároveň trvají na významu respektování národní rozmanitosti.

2.1.2.9 K tomu je třeba přičíst environmentální otázky. Rychle rostoucí ceny energie, pokračující znečišťování atmosféry a následné dopady na bydlení, dopravu a pracovní život zhoršují rovnováhu mezi ekonomickou efektivností a produktivitou a sociální spravedlností a soudržností. I zde však existují příklady, v nichž politiky podporující udržitelnost mohou jít ruku v ruce se sledováním ekonomických a sociálních cílů. Totéž platí rovněž pro otázky jako veřejné zdraví a bezpečnost. Zhoršení životního prostředí způsobuje nové zdravotní problémy pro děti i dospělé. Tento příklad poukazuje na potřebu lepší integrace environmentálních otázek do evropského sociálního modelu.

2.1.2.10 Někteří v důsledku této různorodosti institucí dospěli k závěru, že evropský sociální model v podstatě nemůže existovat. Buď je (minimálně) tolik modelů, kolik je zemí, nebo mohou být v nejlepším případě rozčleněny do určitých skupin.

2.1.2.11 Aniž by EHSV chtěl jakkoli snižovat význam této rozmanitosti, upozorňuje na následující důvody, proč může být smysluplné hovořit o jediném evropském sociálním modelu:

- 1) Na rozdíl od předchozích přístupů, které se jasně snažily rozlišovat určité skupiny v rámci evropského kapitalismu, se z globálního hlediska mezi evropskými zeměmi jako celkem a mimoevropskými vyspělými kapitalistickými zeměmi (a zejména USA) objevily zásadní rozdíly ve výsledcích;
- 2) různorodost institucí je mnohem významnější než rozmanitost sociálních výsledků v Evropě, neboť mnohé instituce jsou funkčními ekvivalenty;
- 3) evropské ekonomiky jsou stále více silně integrovány, mnohem více, než jak tomu je v jiných regionech, čímž vzniká potřeba společných přístupů v mnoha oblastech politiky;
- 4) každá země Evropské unie má rovněž specifický nadnárodní, totiž evropský, rozměr svých sociálních modelů, poněvadž EU vytvořila „sociální acquis“⁽²⁾.

(2) Evropské sociální acquis zahrnuje směrnice o otázkách týkajících se například informací o podmínkách pracovního poměru zaměstnance (91/533/EHS), těhotných pracovnic (92/85/EHS), rodičovské dovolené (96/34/ES), pracovní doby (2003/88/ES), mladých lidí v práci (94/33/ES) práce na částečný úvazek (97/81/ES).

2.1.2.12 EHSV by chtěl navrhnout, aby následující rysy – sociální realita, nikoli pouze soubor hodnot, byť různě institucionalizovaných – byly považovány za hlavní utvářející prvky evropského sociálního modelu, které buď již jsou formálně uznány v zemích EU nebo by tak mělo být učiněno prostřednictvím politických opatření.

- 1) stát nese odpovědnost za podporu sociální soudržnosti a spravedlnosti prostřednictvím úsilí o dosažení vysoké úrovně zaměstnanosti a poskytováním nebo zaručením veřejných služeb vysoké kvality (služby obecného zájmu) a vytvořením redistribučních rozpočtových politik;
- 2) vlády a/nebo sociální partneři či jiné zúčastněné strany poskytují systémy sociální ochrany, které zajišťují odpovídající pojištění nebo sociální ochranu proti významným rizikům (jakými je nezaměstnanost, nemoc, stáří) ve výši, jež zabraňuje chudobě a sociálnímu vyloučení;
- 3) základní zákonná práva (nebo práva podobného charakteru) – jak jsou uvedena v mezinárodních dohodách – jako například právo sdružovat se a právo stávkovat;
- 4) zapojení zaměstnanců na všech úrovních v rámci pracovních vztahů nebo prostřednictvím autonomního sociálního dialogu;
- 5) silný a jasný závazek zabývat se otázkami rovnosti žen a mužů v celé společnosti a především ve vzdělávání a pracovním životě;
- 6) politiky nezbytné pro řešení otázek migrace zejména v souvislosti s demografickým vývojem v zemích EU;
- 7) soubor právních předpisů v sociální oblasti a oblasti zaměstnanosti, který zajistí rovné příležitosti a chrání ohrožené skupiny, včetně politik, jež se zabývají konkrétními potřebami znevýhodněných skupin (mládeže, starých lidí, osob se zdravotním postižením);
- 8) soubor opatření makroekonomické a strukturální politiky, který podpoří udržitelný neinflační hospodářský růst, posílí obchod za rovných podmínek (jednotný trh) a poskytne podporu opatření pro průmysl a poskytovatele služeb a především pro podnikatele a malé a střední podniky;
- 9) nezbytné politické programy na podporu investic do oblastí, které jsou pro budoucnost Evropy významné, zejména do celoživotního učení, výzkumu a vývoje, environmentálních technologií atd.;
- 10) trvalá priorita co se týče podpory sociální mobility a poskytování rovných příležitostí pro všechny;
- 11) odpovědnost za zavedení politik nutných pro řešení environmentálních otázek, zejména pak těch, které souvisejí se zdravím a dodávkou energie;

- 12) všeobecná dohoda, že musí být zachována velmi vysoká míra veřejných a soukromých investic v Evropě za účelem podpory konkurenceschopnosti a sociálního a environmentálního pokroku;
- 13) závazek k udržitelnému růstu v tom smyslu, že hospodářských a sociálních výsledků nelze dosáhnout na úkor omezení budoucích generací (mezigenerační solidarita);
- 14) jasný závazek k solidaritě s rozvojovými zeměmi a pro poskytnutí pomoci jejich programům hospodářských, sociálních a environmentálních reforem.

2.2 Výsledky evropského sociálního modelu

2.2.1 Založení Evropské unie a její úspěšné rozšiřování je událost historických rozměrů. Kontinent rozpolcený válkou a konflikty dokázal obrátit list a směřovat pryč od bojechtivého nacionalismu. Evropský sociální model musí být vnímán v tomto kontextu.

2.2.2 Evropa může být právem hrdá na výsledky v sociální oblasti, jichž dosáhla pomocí institucí a politik, které uvedla do života, v jejich rozličných formách, na národní a do určité míry evropské úrovni. Co se týče hlavních ukazatelů blahobytu, včetně otázek chudoby, nerovného postavení, průměrné délky života a zdraví, zaujímají evropské země celosvětově nejvyšší příčky.

2.2.3 Mnoho evropských zemí vede v mezinárodním žebříčku produktivity a konkurenceschopnosti, ačkoli mezi členskými státy EU existují značné rozdíly. Je pozoruhodným výsledkem, že řada zemí EU se, pokud se jedná o konkurenceschopnost a investice do výzkumu, umísťuje celosvětově na absolutně nejvyšších pozicích. Víze společnosti bohaté na znalosti, s výzkumem a celoživotním učení jako hlavními rysy, se stává silně podporovanou součástí evropského modelu.

2.2.4 Evropa se v provádění Kjótského protokolu dostala nejdále – i přesto, že celkové výsledky zůstávají znepokojivé. Evropa se rovněž stala jednou z předních oblastí na světě v investování do technologií šetrných k životnímu prostředí a do vývoje nových řešení v oblasti energií využitelných pro vytápění a dopravu.

2.2.5 Srovnání ukazatelů sociální soudržnosti, bezpečnosti a míry zaměstnanosti/nezaměstnanosti v rámci zemí OECD ukazuje, že země, jež svým občanům a pracujícím poskytují vysokou úroveň jistoty, mají obvykle vyšší zaměstnanost, přičemž severské státy mohou sloužit jako vzorové příklady.

2.2.6 Je stále více zřejmé, že politická podpora další evropské integrace je podmíněna vnímáním, že tato integrace představuje více než pouhou tržní integraci. V důsledku pádu ekonomických hranic vytvářejí vlády členských států a evropské instituce společně se sociálními partnery na národní a evropské úrovni vhodné mechanismy zajišťující sociální soudržnost

a spravedlnost v nových podmínkách a především zamezují tomu, aby hospodářská soutěž podmíněná určitým režimem směřovala v rámci Evropy k úsilí, které má za následek neustálé zhoršování podmínek („race to the bottom“) a které by výrazně snížilo sociální úroveň.

2.2.7 Rozšíření EU velmi konstruktivně přispívá k utváření identity evropského sociálního modelu. Rozšíření obohacuje Unii skládající se z velké skupiny zemí s dlouhou historií úspěchů dosažených v kultuře, sociální a ekonomické oblasti a v průmyslu. Pevně ustanovilo kulturní rozměr sociálního modelu. Kulturní rozměr bude jedním z klíčových mechanismů pro posílení soudržnosti EU.

2.2.8 Sociální dialog na všech úrovních se stal důležitým vyjádřením evropského sociálního modelu. V souvislosti se sociálním dialogem došlo ke shodě v tom, že bude nesmírně složité dosáhnout velmi ctižádostivých cílů Lisabonské strategie a sociálního modelu jako takového bez zapojení sociálních partnerů. Evropský způsob jak řešit zapojení zaměstnanců zajistí, aby trvalé strukturální změny, jimiž podniky procházejí, byly úspěšné pro všechny zúčastněné strany.

2.2.9 Sociální partneři hrají v provádění politik EU rozhodující roli. Tato role je ve světě jedinečná. Dokonce bylo navrženo, že by sociální partneři na úrovni EU měli převzít odpovědnost za veškerou regulativní činnost týkající se otázek pracovního života.

2.2.9.1 Co se týče základní struktury evropského sociálního modelu, nelze docenit zásadní roli sociálních partnerů v hospodářské a sociální politice. Regulační funkce svazů zaměstnavatelů a zaměstnanců (odborů) přitom v rámci kolektivních a tarifních smluv zaujímá mimořádné postavení. Zavedené právo zástupců zaměstnanců zapojit se v rámci továren a podniků se rovněž počítá k jednomu ze základních pravidel evropského sociálního modelu.

2.2.10 Účast občanů a jejich organizací je základní součástí tvorby evropského sociálního modelu. Organizace občanské společnosti vyjadřují cíle svých členů a často jsou významnými poskytovateli sociálních služeb. Budoucnost evropského sociálního modelu a jeho dynamika bude záviset na větším zapojení organizované občanské společnosti prostřednictvím rozšíření občanského dialogu, a tedy i participativní demokracie.

2.2.11 Velmi kvalitní služby veřejného sektoru jsou další otázkou důležitou pro identifikaci sociálního modelu. Celkový obrázek situace v EU je následující: veřejný sektor coby ručitel a/nebo poskytovatel rovnoměrně rozložených důležitých služeb má v EU větší podporu a roli než kdekoli jinde. V oblastech jako vzdělávání a odborná příprava, zdravotní péče a péče o staré lidi hraje veřejný sektor rozhodující roli ve všech členských státech. Zároveň se rozvíjí diskuse ohledně alternativních rolí veřejného sektoru jako ručitele za konkrétní služby nebo jako ručitele i poskytovatele.

2.2.12 Vytvoření subjektů sociální ekonomiky v řadě zemí EU úzce souvisí s veřejným sektorem. Sociální ekonomika splňuje dvojí roli: řídí důležité úkoly zejména v oblasti péče a zároveň poskytuje práci občanům, kteří obvykle snadno nenalézají zaměstnání, například lidem se zdravotním postižením. Sociální ekonomika se více méně ve všech zemích EU rozvíjí, částečně v důsledku demokratického vývoje a potřeby péče o staré lidi. Sociální ekonomika hraje významnou roli v boji proti chudobě. Sociální ekonomika má mnoho „tváří“ a bohaté spektrum organizačních forem a jejím účelem není nutně být součástí konkurenčního systému.

2.3 Slabé stránky a výzvy

2.3.1 Je správné zdůraznit úspěchy, kterých evropský sociální model dosáhl, bylo by však chybou nepřiznat jeho slabé stránky a výzvy, jimž v měnícím se prostředí čelí. Pýchu na sociální model není možné zaměňovat za samolibost.

2.3.2 Často se říká, že model nemůže být označován za „sociální“, pokud desetinu nebo dvanáctinu pracujících odsuzuje k nezaměstnanosti. V určitém smyslu je to pravda: nezaměstnanost je ve velké části Evropské unie nepřijatelně vysoká, způsobuje sociální a ekonomické problémy, ohrožuje sociální soudržnost a plýtvá produktivními zdroji. V té výzvě se však často skrývá fakt, že Evropa s rozhodnutím, že bude mít sociální model, zároveň zvolila vysokou nezaměstnanost; tato nezaměstnanost je cena, kterou zaplatí za sociální soudržnost. EHSV tento názor odmítá. Evropa nemusí volit mezi sociální soudržností a vysokou zaměstnaností.

2.3.3 Nezaměstnanost zůstává pro evropský sociální model hlavní hrozbou, která zvyšuje náklady, snižuje příležitosti pro financování, vytváří nerovnost a sociální napětí. Snížení nezaměstnanosti je stále klíčovou prioritou. To se týká zejména nezaměstnanosti mladých lidí, která je v mnoha zemích výrazně vyšší než průměrná míra nezaměstnanosti a vzhledem k vysokému riziku dlouhodobého vyloučení z trhu práce a obecněji ze společnosti má ze sociálního a ekonomického hlediska zvláště negativní dopad. Pro vyřešení tohoto problému a dosažení nejlepšího možného výsledku je nutný obsáhlý balíček opatření na straně nabídky společně s politikou na straně poptávky.

2.3.4 Geografická nerovnost a chudoba (dotýká se 70 milionů občanů) je v Evropské unii stále výrazná a po rozšíření ještě vzrostla. Dokonce i v bohatých evropských zemích trpí mnoho lidí (relativní) chudobou. Zvláště skandální je chudoba u dětí, neboť máří životní příležitosti a vede k zakořenění nerovnosti napříč generacemi. Navzdory dnešním vysokým cílům se politikám sociální soudržnosti v členských státech EU nepodařilo zastavit chudobu a nezaměstnanost. To je nejdůležitější úkol, jenž před námi stojí.

2.3.5 Často se zdá, že nové výzvy ve formě ekonomické globalizace, rozvoj nových technologií a demografické stárnutí zhoršují tyto a jiné slabé stránky evropského hospodářství a společnosti, našeho sociálního modelu. Vyšší průměrná délka života a klesající porodnost vyvolávají závažné otázky týkající se financování systémů sociálního zabezpečení, přičemž důchodové systémy jsou typickým příkladem. EHSV varuje před příliš zjednodušujícími politickými závěry u řady obecně rozšířených názorů:

— Globalizace znamená, že se mezinárodně obchoduje se stále větším množstvím zboží a služeb, je však důležité si uvědomit, že vezmeme-li EU s 25 státy jako jeden ekonomický subjekt, vyváží se (nebo dováží) jen málo přes 10 % evropské produkce. To znamená, že EU není otevřenější ekonomikou než USA, které bývají obvykle považovány za mnohem nezávislejší na globálních silách. Členské státy musí učinit sociální a politická rozhodnutí týkající se systémů sociálního zabezpečení a nezbytných reforem. Špatně navržený systém dávek by měl být upraven tak, aby umožňoval vyšší produktivitu nebo zaměstnanost, nikoli kvůli „globalizaci“, přičemž by se mělo dbát na větší zabezpečení příjemců.

— Podobně je třeba vítat technologické změny, neboť zvyšují produktivitu práce a pomáhají vytvářet bohatství nezbytné k financování vysoké životní úrovně a sociální ochrany. Správnou reakcí na technologické změny jsou investice do pracujících a podpora procesů přizpůsobování prostřednictvím zpracovaných sociálních politik, které by zvýšily úroveň dovedností evropských podniků a pracujících.

— Demografie určitě ovlivňuje evropský sociální model, ale platí to i naopak. Rozumná politika týkající se péče o dítě umožní ženám a mužům pracovat, aniž by se museli rozhodovat mezi kariérou a rodinou. Politika aktivního stárnutí udrží starší osoby jako pracovní sílu a umožní jim a společnosti jako celku těžit z vyšší průměrné délky života. Celoživotní učení podporuje přizpůsobivost a zvyšuje produktivitu a zaměstnanost. Kromě toho demografickým problémům čelí všechny společnosti.

— Závěrem je třeba říci, že je uznávanou skutečností, že Evropa potřebuje rozvíjet a koordinovat, spíše než omezovat, evropské hospodářské politiky jako nástroje proti narušení trhu, jakým je například škodlivá daňová soutěž. Takové narušení vyvíjí tlak na sociální systémy a jejich finanční základnu. Na druhé straně je evropská integrace mocnou silou obchodu a ekonomické efektivity a navíc vytváří možnost regulovat některé aspekty pracovního a společenského života na relevantnější evropské

úrovni. Dosáhnout výše uvedeného i přes rozmanitost institucí je významnou výzvou pro politiky a v neposlední řadě sociální partnery.

2.4 Dynamický model

2.4.1 Pokud má evropský sociální model přežít a být schopen ovlivňovat budoucí politiku, musí být dynamický a otevřený diskusi a reformě. Historie nám poskytuje mnoho příkladů výzev týkajících se modelu, který nebylo možné předvídat: hrozící ekologické katastrofy, drastické demografické změny a změny ve struktuře rodiny, krize v dodávce energie, revoluce znalostí, nové významné informační a komunikační technologie a měnící se modely výroby a pracovního života.

2.4.2 Při pohledu vpřed je hlavní výzvou, jíž evropský sociální model čelí, určení aspektů modelu, které podporují řešení, z nichž mají prospěch dvě nebo tři strany. Jinými slovy, měli bychom se soustředit na stávající a nové politiky podporující sociální soudržnost, hospodářskou výkonnost a rovněž udržitelný rozvoj.

2.4.3 Zároveň jsou nezbytné ustavičné vyvážené reformy těch institucí, u nichž existují reálné důkazy, že mají z ekonomického, sociálního nebo environmentálního hlediska negativní vliv. Posouzení dopadu politiky zde může být užitečné, jeho cílem je vytvořit lepší regulaci spíše než příliš zjednodušující deregulaci.

2.4.4 Kde lze tyto nové výzvy pro evropský sociální model nalézt? Především v následujících třech oblastech: konkurenceschopnost a zaměstnanost, sociální začlenění a potírání chudoby, a dopad globalizace. Z dlouhodobějšího hlediska mohou mít environmentální výzvy dalekosáhlé následky v podobě přemístění výroby a pracovišť. Připočteme k tomu otázky související s migrací (interní a externí) a otázky rovnosti žen a mužů. Obojí silně ovlivní budoucí výhled evropského sociálního modelu.

2.4.5 Bude nezbytné dále rozvíjet společnost bohatou na znalosti v oblasti výzkumu i celoživotního učení. Znalosti budou, mnohem více než dnes, klíčovým faktorem pro dosažení konkurenceschopnosti, a tím pro vytvoření zdrojů pro sociální politiky. V této souvislosti bude důležité i nadále podporovat podnikání a růst malých podniků. Sociální dialog by možná mohl užitečně řešit sociální důsledky revoluce znalostí. Vypracování nových a účinných systémů celoživotního učení bude pro vlády a sociální partnery konkrétní výzvou.

2.4.6 Jak také sociální partneři nedávno zdůraznili ve svém

společném programu činnosti, je důležité prozkoumat vytvoření nové rovnováhy mezi flexibilitou a jistotou, která podporuje zaměstnanost a inovace.⁽³⁾ Je zvláště důležité, aby se sociální partneři dokázali dohodnout na opatřeních ke snížení nezaměstnanosti mladých lidí. Nezaměstnanost je sama o sobě tragédií, nezaměstnanost mladé generace je hrozbou pro samotný systém demokratické evropské společnosti.

2.4.7 Z hlediska environmentálních výzev bude třeba více investic do dopravy a bydlení a do plánování a reformy v rámci komunit. Nárůst cen energie bude mít obrovský dopad na sociální soudržnost a strukturální politiky. Toto je klíčová oblast slibující řešení, z něhož mají prospěch tři strany.

2.4.8 Systém makroekonomického řízení musí více podpořit lisabonské cíle. V dlouhodobějším horizontu, po Lisabonu, bude nezbytně důležité vytvořit rovnováhu podporující růst mezi nabídkou a poptávkou v rámci hospodářské politiky.

2.4.9 Globalizace je výzvou nejen z hlediska obchodu a cen. Globalizace je také příležitostí například pro otevření nových trhů pro technologie šetrné k životnímu prostředí. Evropa musí mnohem více investovat do moderních technologií zejména v environmentální oblasti, neboť jiné země, například USA, rychle rozpoznávají tyto příležitosti. Globalizace není jen otázkou snahy se vším se vypořádat, je to hlavně otázka proaktivního jednání a rozpoznání příležitostí.

2.4.10 Nejzávažnější z možných hrozeb stojících před námi by byl návrat Evropy k národním politikám, protekcionismu a zavírajícím se trhům. To by bylo skutečně zničující pro ekonomické i sociální stránce.

2.4.11 Žádný sociální model ještě nedospěl do své konečné fáze a ani nikdy nedospěje. Základní myšlenkou sociálního modelu je to, že v průběhu svého vývoje generuje nové nápady a pohledy. Sociální model musí být dynamický, jinak ustrne – a zanikne. Sociální model musí být prověřován a musí se o něm diskutovat v trvalém demokratickém procesu. Je třeba provádět hodnocení a vyvíjet a zlepšovat vhodné nástroje řízení.

2.5 Je evropský sociální model globálním referenčním modelem?

2.5.1 Evropský sociální model je možné považovat za pokus o vypracování plánu utváření Unie s udržitelnou sociální péčí pro budoucnost, která se vyznačuje silně konkurenceschopným průmyslem, velmi vysokými sociálními ambicemi a vysokou úrovní odpovědnosti za environmentální výzvy. Podle tohoto popisu a se zdůrazněním jeho demokratických funkcí může být evropský sociální model zdrojem nápadů a zkušeností pro jiné země nebo skupiny zemí.

⁽³⁾ Pracovní program evropských sociálních partnerů pro období 2006-2008. Viz také stanovisko EHSV ze dne 17. května 2006 k tématu Flexicurity: případ Dánska, zpravodajka: paní Vium, dosud nezveřejněno v Úředním věstníku.

2.5.2 Může se evropský sociální model stát globálním referenčním modelem? Každá země a každá skupina zemí musí vyvinout svůj vlastní sociální model a svůj vlastní systém uplatňování. Co se velmi osvědčilo v Evropě, se nemusí nutně osvědčit v jiné zemi a při jiné řadě výzev. Ale i tak by evropský sociální model mohl být inspirující, v neposlední řadě proto, že se snaží o integraci ekonomických, sociálních a environmentálních otázek do „myšlenky demokratické, ekologické, konkurenceschopné a solidární oblasti blahobytu a zdroje sociálního začlenění pro všechny občany Evropy“. Jinými zeměmi bude posuzován z hlediska úspěšnosti v dosahování těchto cílů.

2.5.3 Partneři EU mají stále větší zájem na přístupu, který formou podpory spojuje ekonomické cíle, cíle v oblasti zaměstnanosti a cíle sociální a environmentální. Evropský hospodářský a sociální model může být v regionální integraci použit jako zdroj inspirace pro naše partnerské regiony a země. V EU se osvědčil přístup založený na třech pilířích.

2.5.4 Mezinárodní organizace práce (ILO) ve své studii o sociálním rozměru globalizace výslovně odkázala na evropský sociální model jako možnou inspiraci pro země s rozvíjejícím se průmyslem^(*). Jako příklad by mohla sloužit Čína, která dosáhla udržitelného rychlého hospodářského růstu, ale stále více si začíná uvědomovat sociální napětí a problematiku životního prostředí.

2.6 Přiblížit otázky občanům Evropy

2.6.1 Evropský sociální model bude existovat dál a přetrvá pouze tehdy, pokud ho budou občané Evropy podporovat.

Pokud má model i nadále platit, musí se formou diskuse a dialogu dostat do styku s občany. To by občanům poskytovalo významnou příležitost vyjádřit se k nejdůležitější diskusi o budoucnosti evropské společnosti.

2.6.2 V tomto stanovisku EHSV předložil základní analýzu evropského sociálního modelu. Tato analýza by měla být dále rozvíjena. Zvláště je třeba se soustředit na jasné propojení koncepce a reality. Model by se tak mohl stát základem dalších diskusí o tom, jakou evropskou společnost občané chtějí. V rámci nové informační a komunikační strategie EU by bylo možné využít sociální model jak základ pro dialog.

2.6.3 Na základě diskuse, dialogu a rostoucího povědomí se občané Evropy nakonec zapojí do obhajoby evropského sociálního modelu a do podpory jeho dalšího rozvoje.

2.7 Role EHSV

2.7.1 Členové EHSV představují důležitý kanál k organizacím, které zastupují. EHSV organizuje pravidelná fóra zainteresovaných stran v širokém kontextu, určená k výměně stanovisek a názorů.

2.7.2 EHSV zvažuje použití evropského sociálního modelu jako základny pro snahu o intenzivnější komunikaci v Unii. EHSV tak může konkrétně přispět k diskusi o tom, jakou Evropu a jaký sociální model evropské národy v budoucnu chtějí. Sociální partneři, organizovaná občanská společnost a národní hospodářské a sociální rady budou vyzvány k tomu, aby se zapojili.

V Bruselu dne 6. července 2006.

předsedkyně

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Anne-Marie SIGMUND

(*) <http://www.ilo.org/public/english/wcsdg/globali/synthesis.pdf>